Zbornik sudske prakse

MIŠLJENJE NEZAVISNOG ODVJETNIKA
MACIEJA SZPUNARA
od 25. listopada 2017.[1]

Predmet C-645/16

Conseils et mise en relations (CMR) SARL
protiv
Demeures terre et tradition SARL

(zahtjev za prethodnu odluku koji je uputio Cour de cassation (Kasacijski sud, Francuska))

„Zahtjev za prethodnu odluku – Direktiva 86/653/EEZ – Članak 17. – Samozaposleni trgovački zastupnici – Pravo trgovačkog zastupnika na odštetu ili na naknadu štete nakon raskida ugovora o zastupanju – Nacionalna praksa kojom se isključuje pravo na odštetu u slučaju da nalogodavac raskine ugovor u probnom razdoblju koje je propisano ugovorom”

Uvod

1. Ovaj zahtjev za prethodnu odluku, koji je podnio Cour de cassation (Kasacijski sud, Francuska) odnosi se na tumačenje članka 17. Direktive Vijeća 86/653/EEZ od 18. prosinca 1986. o usklađivanju prava država članica u vezi samozaposlenih trgovačkih zastupnika[2].

2. Taj je zahtjev podnesen u okviru spora između Conseils et mise en relations (CMR) SARL i Demeures terre et tradition SARL (u daljnjem tekstu: DTT) na temelju zahtjeva, koji je podnio CMR, za plaćanje naknade štete nastale raskidom ugovora o trgovačkom zastupanju koji je sklopio s DTT-om.

3. Ovaj se predmet odnosi na primjenjivost odredbi Direktive 86/653 i osobito njezina članka 17. u slučajevima u kojima su stranke ugovora o trgovačkom zastupanju njime propisale probno razdoblje tijekom kojeg je nalogodavac raskinuo ugovor. Osim pitanja o zakonitosti odredbe o probnom razdoblju čiji je učinak neprimjena odredbi Direktive 86/653 i osobito njezina članka 17. na ugovore koji su obično uređeni tom direktivom, u ovom će predmetu Sud imati priliku da razmotri šire pitanje o tome koji su vidovi ugovora o trgovačkom zastupanju usklađeni tom direktivom.

1 Izvorni jezik: francuski

2 SL 1986., L 382, str. 17.(SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 6., svezak 10., str. 45.)

Pravni okvir

Pravo Unije

4. U drugoj i trećoj uvodnoj izjavi Direktive 86/653 navodi se:

„budući da razlike u nacionalnim pravima, koje se odnose na trgovačko zastupanje, značajno utječu na uvjete tržišnog natjecanja i na provođenje djelatnosti zastupanja unutar [Europske unije], te su štetne kako za zaštitu koja se pruža trgovačkim zastupnicima u odnosu na njihove nalogodavce, tako i za sigurnost trgovačkih poslova; budući da su, štoviše, te razlike takve da u značajnoj mjeri sprečavaju sklapanje i izvršavanje ugovora o trgovačkom zastupanju u kojima nalogodavac i trgovački zastupnici imaju poslovni nastan u različitim državama članicama;

budući da bi se trgovina robom između država članica trebala odvijati pod uvjetima sličnim onima na jedinstvenom tržištu, te da to iziskuje usklađivanje pravnih sustava država članica do one mjere koja osigurava uredno djelovanje zajedničkog tržišta; budući da u tom pogledu kolizijska pravila ne uklanjaju u području trgovačkog zastupanja prethodno opisane nedosljednosti, niti bi to bio slučaj čak i da ih se učini jednoobraznima, te je stoga predloženo neophodno usklađivanje bez obzira na postojanje tih pravila”.

5. Člankom 1. stavcima 1. i 2. te direktive određuje se:

„1. Mjere usklađivanja propisane ovom Direktivom primjenjuju se na zakone i druge propise država članica koji uređuju odnose između trgovačkih zastupnika i njihovih nalogodavaca.

2. Za potrebe ove Direktive ‚trgovački zastupnik’ znači samozaposleni posrednik koji ima stalno ovlaštenje za posredovanje pri prodaji ili kupnji robe u ime druge osobe, dalje u tekstu ‚nalogodavca’, odnosno za posredovanje i sklapanje takvog posla u ime i za račun nalogodavca”.

6. Članci 13. do 20. Direktive 86/653 nalaze se u njezinu Poglavlju IV. naslovljenom „Sklapanje i raskid ugovora o zastupanju”. Članak 14. te direktive glasi kako slijedi:

„Ugovor o zastupanju na određeno razdoblje koji obje stranke nastavljaju izvršavati nakon što je to razdoblje isteklo, smatra se konvertiranim u ugovor o zastupanju na neodređeno razdoblje”.

7. U skladu s člankom 15. stavcima 1. i 2. Direktive 86/653:

„1. Ako je ugovor o zastupanju sklopljen na neodređeno razdoblje, bilo koja stranka može ga raskinuti obaviješću.

2. Rok za davanje obavijesti iznosi jedan mjesec za prvu godinu ugovora, dva mjeseca u slučaju da je započela druga godina, te tri mjeseca ako je započela treća godina i sljedeće godine. Stranke ne mogu dogovoriti kraće rokove za davanje obavijesti”.

8. Člankom 17. stavcima 1. do 3. te direktive predviđa se:

„1. Države članice poduzimaju neophodne mjere kako bi osigurale da trgovački zastupnik, nakon raskida ugovora o zastupanju, bude obeštećen sukladno stavku 2. ovog članka, odnosno da mu se nadoknadi šteta sukladno stavku 3. ovog članka.

2.

(a) Trgovački zastupnik ima pravo na odštetu ako i u mjeri u kojoj:

– je nalogodavcu osigurao nove stranke ili je u značajnoj mjeri povećao opseg posla s postojećim strankama te nalogodavac nastavlja ostvarivati znatnu korist od poslovanja s takvim strankama,

i

– plaćanje odštete je pravično uzmu li se u obzir sve okolnosti, a posebno izgubljena provizija trgovačkog zastupnika od poslovanja s takvim strankama. […]

(b) Iznos odštete ne može prelaziti iznos koji odgovara odšteti za jednu godinu izračunatoj na temelju prosječne godišnje naknade za rad trgovačkog zastupnika tijekom prethodnih pet godina, a ako se ugovor izvršava manje od pet godina, odš[t]eta se izračunava na temelju prosjeka za to razdoblje.

(c) Odobrenje ovakve odštete ne sprečava trgovačkog zastupnika da zahtijeva naknadu štete.

3. Trgovački zastupnik ima pravo na naknadu štete koju trpi, a koja je nastala zbog raskida njegovih ugovornih odnosa s nalogodavcem.

Smatra se da takva šteta nastaje posebno onda kada do raskida dolazi u okolnostima:

– koje trgovačkom zastupniku uskraćuju proviziju koju bi stekao urednim izvršenjem ugovora o zastupanju osiguravajući tako nalogodavcu znatne koristi vezano uz svoje djelatnosti,

– i/ili koje nisu omogućile trgovačkom zastupniku amortizaciju troškova i rashoda koje je pretrpio s ciljem izvršenja ugovora o zastupanju, a po savjetu nalogodavca”.

9. Članak 18. iste direktive glasi kako slijedi:

„Obveza plaćanja odštete ili naknade štete iz članka 17. ove Direktive ne nastaje:

(a) ako je nalogodavac raskinuo ugovor o zastupanju zbog propusta koji se može pripisati trgovačkom zastupniku, što bi opravdalo raskid ugovora o zastupanju bez otkaznog roka prema nacionalnom zakonodavstvu;

(b) ako je trgovački zastupnik raskinuo ugovor o zastupanju, a ako takav raskid nije opravdan okolnostima koje se mogu pripisati nalogodavcu ili na temelju godina, nemoći ili bolesti trgovačkog zastupnika, zbog čega se od njega ne može razumno zahtijevati da nastavi s djelatnostima;

(c) ako trgovački zastupnik, sporazumno s nalogodavcem, svoja prava i obveze iz ugovora o zastupanju prenese na drugu osobu”.

10. Konačno, člankom 19. te direktive predviđa se da „[s]tranke ne mogu odstupati od članaka 17. i 18. ove Direktive na štetu trgovačkog zastupnika prije isteka ugovora o zastupanju”.

Francusko pravo

11. Francuska Republika prenijela je u svoje nacionalno pravo članak 17. Direktive 86/653 tako što je odabrala sustav iz stavka 3. navedene odredbe.

12. U tom pogledu, člankom L134-12 Code de commerce (Trgovački zakonik) predviđa se:

„U slučaju raskida njegovih ugovornih odnosa s nalogodavcem, trgovački zastupnik ima pravo na naknadu pretrpljene štete.

Trgovački zastupnik gubi pravo na naknadu ako u roku od jedne godine nakon raskida ugovora nije obavijestio nalogodavca da namjerava ostvariti svoje pravo.

Pravni sljednici trgovačkog zastupnika također ostvaruju pravo na naknadu kada je do raskida ugovora došlo zbog smrti zastupnika".

Činjenice, postupak i prethodno pitanje

13. DTT je 2. prosinca 2011. u svojstvu nalogodavca s CMR-om sklopio ugovor o trgovačkom zastupanju koji se odnosi na prodaju obiteljskih kuća. Tim se ugovorom predvidjelo probno razdoblje od dvanaest mjeseci nakon kojeg se smatrao ugovorom na neodređeno vrijeme i svaka ga stranka ima pravo raskinuti u tom probnom razdoblju davanjem obavijesti s rokom od petnaest dana za prvi mjesec ugovora, a nakon toga s rokom od mjesec dana. Tim se ugovorom o trgovačkom zastupanju odredio cilj od 25 prodaja godišnje.

14. Dopisom od 12. lipnja 2012. DTT je priopćio CMR-u svoju odluku o raskidu predmetnog ugovora po isteku ugovornog roka za davanje obavijesti koji iznosi jedan mjesec. Ta je odluka obrazložena nepoštovanjem cilja određenog navedenim ugovorom s obzirom na to da je CMR u pet mjeseci ostvario samo jednu prodaju.

15. Aktom od 20. ožujka 2013. CMR je podnio tužbu protiv DTT-a pred Tribunal de commerce d'Orléans (Trgovački sud u Orléansu, Francuska) radi naplate, među ostalim, naknade štete nastale raskidom ugovora o trgovačkom zastupanju. Presudom od 30. siječnja 2014. taj je sud djelomično prihvatio zahtjeve CMR-a.

16. DTT je 14. veljače 2014. podnio žalbu na tu presudu. Presudom od 18. prosinca 2014. Cour d'appel d'Orléans (Žalbeni sud u Orléansu, Francuska) djelomično je ukinuo presudu Tribunal de commerce d'Orléans (Trgovački sud u Orléansu). Konkretno, taj je sud smatrao da plaćanje naknade štete predviđene člankom L134-12 Code de commerce (Trgovački zakonik) nije obvezno u slučaju raskida ugovora o trgovačkom zastupanju u probnom razdoblju.

17. CMR podnio je žalbu protiv te presude pred Cour de cassation (Kasacijski sud). Kao što je Cour de cassation (Kasacijski sud) naveo u svojem zahtjevu za prethodnu odluku, kao prvo, Cour d'appel d'Orléans (Žalbeni sud u Orléansu) primijenio je ustaljenu sudsku praksu trgovačkog, financijskog i gospodarskog vijeća Cour de cassation (Kasacijski sud) na temelju koje se pravo na odštetu izuzima ako se ugovor o trgovačkom zastupanju prekine u probnom razdoblju. Kao drugo, Cour de cassation (Kasacijski sud) istaknuo je da se u Direktivi 86/653 ne spominje eventualno probno razdoblje tako da stranke ugovora o trgovačkom zastupanju mogu propisati takvo razdoblje, a da time ne povrijede pravo Unije. Naposljetku, kao treće, podsjetio je, s obzirom na sudsku praksu Suda, da je cilj Direktive 86/653 zaštititi trgovačkog zastupnika u njegovu odnosu s nalogodavcem i da njezin članak 17. stavke 2. i 3. valja tumačiti na način kojim se doprinosi toj zaštiti.

18. U tim je okolnostima Cour de cassation (Kasacijski sud) odlučio prekinuti postupak i uputiti Sudu sljedeće prethodno pitanje:

„Primjenjuje li se članak 17. Direktive 86/653 […] ako do raskida ugovora o trgovačkom zastupanju dođe u probnom razdoblju koje je njime propisano?"

19. Pisana očitovanja podnijeli su DTT, francuska i njemačka vlada kao i Europska komisija.

Analiza

20. Svojim prethodnim pitanjem sud koji je uputio zahtjev pita o primjenjivosti članka 17. stavaka 2. i 3. Direktive 86/653. Općenitije, pitanjem suda koji je uputio zahtjev nastoji se provjeriti usklađenost s Direktivom 86/653 njegove sudske prakse u području ugovora o trgovačkom zastupanju prema kojoj status trgovačkog zastupnika kako je predviđen Direktivom 86/653 proizvodi učinak tek po isteku probnog razdoblja.

Uvodne napomene

21. Najprije valja podsjetiti da je Direktiva 86/653 primjenjiva u okviru spora između dvije stranke ugovora o trgovačkom zastupanju koje su rezidenti u Francuskoj i da taj spor ne sadržava niti jedan drugi međunarodni element [3].

22. U tom pogledu valja osobito istaknuti da je nesporno da je cilj Direktive 86/653 uskladiti pravo država članica u pogledu pravnih odnosa između stranaka ugovora o trgovačkom zastupanju [4] kao što proizlazi iz njezina članka 1. stavka 1. Naime, početna logika Direktive 86/653 bila je da se stvore ravnopravni uvjeti za nalogodavce koji obavljaju svoje djelatnosti na unutarnjem tržištu putem trgovačkih zastupnika, dakle, da bi nalogodavci ulagali i poslovali, moraju znati kojim propisima podliježu što se tiče naknade štete i plaćanja trgovačkim zastupnicima koje upotrebljavaju [5].

23. U tom je smislu Sud presudio, s jedne strane, da članci 17. i 18. Direktive 86/653 imaju odlučujuću važnost jer definiraju razinu zaštite za koju zakonodavac Unije smatra da ju je razumno dodijeliti trgovačkim zastupnicima u okviru uspostave jedinstvenog tržišta i, s druge strane, da sustav koji je u tu svrhu uspostavljen tom direktivom ima prisilni karakter [6].

Funkcija sustava odštete iz članka 17. Direktive 86/653

24. Uvodno, najprije valja ispitati funkciju sustava odštete predviđenu člankom 17. Direktive 86/653. Sud je već imao prilike, osobito u presudama Honyvem Informazioni Commerciali [7] i Marchon Germany [8], iznijeti o tome nekoliko pojašnjenja [9].

3 Vidjeti u tom pogledu presudu od 13. srpnja 2000., Centrosteel (C-456/98, EU:C:2000:402, t. 13.), u kojoj je Sud presudio da Direktiva 86/653 „ima za cilj uskladiti pravo država članica u pogledu pravnih odnosa između stranaka ugovora o trgovačkom zastupanju, neovisno o bilo kakvim prekograničnim elementima. Njezino je područje primjene stoga šire od temeljnih sloboda utvrđenih u Ugovoru".

4 Vidjeti osobito presudu od 23. ožujka 2006., Honyvem Informazioni Commerciali (C-465/04, EU:C:2006:199, t. 18. i navedenu sudsku praksu).

5 Vidjeti i moje mišljenje u predmetu Agro Foreign Trade & Agency (C-507/15, EU:C:2016:809, t. 56.).

6 Presuda od 17. listopada 2013., Unamar (C-184/12, EU:C:2013:663, t. 39. i 40.).

7 Presuda od 23. ožujka 2006., (C 465/04, EU:C:2006:199).

8 Presuda od 7. travnja 2016., (C-315/14, EU:C:2016:211).

9 Osim o funkciji predviđenoj člankom 17. Direktive 86/653, Sudu su već upućena brojna druga pitanja o tumačenju tog članka, odnosno o primjenjivosti te direktive u situaciji u kojoj jedna od stranaka ima poslovni nastan u trećoj zemlji, vidjeti presude od 9. studenoga 2000., Ingmar, (C-381/98, EU:C:2000:605), i od 16. veljače 2017., Agro Foreign Trade & Agency, (C-507/15, EU:C:2017:129); o načinima izračuna odštete i o dopuštenosti dodjele dodatne naknade štete, vidjeti presude od 26. ožujka 2009., Semen, (C-348/07, EU:C:2009:195), i od 3. prosinca 2015., Quenon K., (C-338/14, EU:C:2015:795) ili pak o prestanku prava trgovačkog zastupnika zbog njegova propusta ili zbog neizvršenja ugovora s trećom stranom, vidjeti presude od 28. listopada 2010., Volvo Car Germany, (C-203/09, EU:C:2010:647) i od 17. svibnja 2017., ERGO Poisťov ňa, (C-48/16, EU:C:2017:377).

25. Najprije valja imati na umu određena obilježja funkcioniranja ugovora o trgovačkom zastupanju. Iako je zadaća trgovačkog zastupnika u biti pregovarati o sklapanju trgovačkih poslova i uspostaviti nove poslovne odnose za nalogodavca, on u načelu ima pravo na proviziju samo ako je određeni posao sklopljen zbog njegova posredovanja, kao što proizlazi osobito iz članka 7. stavka 1. točke (a) Direktive 86/653. Suprotno tome, nakon što se uspostavi, odnos sa strankom može dovesti do niza poslova, a da zastupnik ne posreduje ponovno. Tako se prethodni rad postupno naplaćuje. U tom kontekstu valja ocijeniti narav sustava odštete predviđenog člankom 17. Direktive 86/653.

26. Iz prethodno navedenog proizlazi da gospodarska šteta u smislu članka 17. stavka 3. Direktive 86/653 može nastati jer je do raskida ugovora došlo kada je trgovački zastupnik osigurao novu stranku. Naime, u tom se slučaju provizija koja se plaćala do trenutka raskida ne bi odrazila na iznos dodatne poslovne vrijednosti stvorene za nalogodavca [10]. Iz toga slijedi da se mehanizmom obeštećenja ne nastoji sankcionirati raskid ugovora ili zastupniku dodijeliti iznos na ime uzdržavanja zbog raskida ugovora, nego platiti naknadu za prethodni rad trgovačkog zastupnika. Pravo trgovačkog zastupnika na naknadu pretrpljene štete predviđene člankom 17. stavkom 3. Direktive 86/653 tako ovisi o uspješnosti tog zastupnika tijekom trajanja ugovora i o koristi koju nalogodavac i dalje ostvaruje od tog posla [11]. Stoga je obeštećenje trgovačkog zastupnika nakon raskida ugovora još dio obveze protuusluge nalogodavca. Suprotno tome, podrazumijeva se da se zastupniku neće dodijeliti nikakva naknada ako potonji nije isporučio uslugu i stvorio gospodarsku prednost za nalogodavca.

Narav i pravni učinci odredbe o probnom razdoblju

27. Kao drugo, valja općenito ispitati narav i pravne učinke odredbe o probnom razdoblju.

28. Međutim, iako Sud još nije imao priliku odlučivati o naravi probnog razdoblja u okviru ugovora o trgovačkom zastupanju, iz njegove sudske prakse u području radnog prava, i osobito iz presude Nisttahuz Poclava [12], proizlazi da je cilj probnog razdoblja omogućiti poslodavcu da provjeri prikladnost i sposobnosti radnika koji treba obavljati zadaće za koje je zadužen. Za razliku od ugovora o trgovačkom zastupanju, ugovor o radu odlikuje se obvezom radnika da ne pruža rezultate, nego uslugu. Trgovački zastupnik samostalno obavlja svoju djelatnost, dok se ugovorom o radu podrazumijeva podređenost između poslodavca i radnika. Zbog toga se u okviru ugovora o radu probnim razdobljem uostalom omogućuje osposobiti i usmjeravati novog radnika. Ta potreba ne postoji u odnosu između nalogodavca i trgovačkog zastupnika.

29. Te se dvije vrste ugovora ipak mogu usporediti u pogledu njihove naravi *intuitu personae*. Ugovorom o trgovačkom zastupanju također se uspostavlja stalni ugovorni odnos [13] obilježen odnosom povjerenja između suugovaratelja. Iz prethodno navedenog proizlazi da je, u okviru ugovora o trgovačkom zastupanju, čak jedini cilj odredbe o probnom razdoblju olakšati raskid ugovora, po potrebi, kako stranka ne bi bila njime vezana za suugovaratelja koji ne ispunjava njezina očekivanja. Naposljetku, čini mi se da je važno istaknuti da navedena odredba ne utječe na samu ugovornu obvezu, odnosno na obvezu pružanja usluge i protuusluge. Drugim riječima, ne može se smatrati da ugovor o trgovačkom zastupanju nije „konačno sklopljen” sve dok ne završi probno razdoblje. Ugovor je konačno sklopljen od njegova potpisivanja.

10 Vidjeti moje mišljenje u predmetu Marchon Germany (C-315/14, EU:C:2015:585, t. 27.) i izvješće – koje očito nije obvezujuće, ali je ipak poučno – Europske Komisije od 23. srpnja 1996. o primjeni članka 17. Direktive Vijeća o usklađivanju prava država članica u vezi samozaposlenih trgovačkih zastupnika (86/653/EEZ) (COM(96) 364 *final*).

11 Vidjeti u tom smislu presudu od 7. travnja 2016., Marchon Germany (C-315/14, EU:C:2016:211, t. 33.), i mišljenje nezavisnog odvjetnika M. Poiaresa Madura u predmetu Honyvem Informazioni Commerciali (C-465/04, EU:C:2005:641, t. 26.).

12 Presuda od 5. veljače 2015. (C-117/14, EU:C:2015:60, t. 36.)

13 Vidjeti i članak 1. stavak. 2. Direktive 86/653.

Zakonitost odredbe o probnom razdoblju u ugovorima o trgovačkom zastupanju

30. Najprije valja ukratko razmotriti pitanje mogu li stranke ugovora o trgovačkom zastupanju uređenog Direktivom 86/653 općenito odrediti probno razdoblje. Iako sud koji je uputio zahtjev nije oblikovao svoje prethodno pitanje u tom smislu, obrazloženje njegove odluke kojom se upućuje prethodno pitanje, kao i pisana očitovanja DTT-a, u biti su usredotočeni na taj aspekt.

31. Čini se da sud koji je uputio zahtjev kao i DTT pretpostavljaju da se sustav obeštećenja predviđen člankom 17. stavcima 2. i 3. Direktive 86/653 ne može primijeniti u slučaju raskida ugovora u probnom razdoblju. Konkretnije, smatraju da ugovor kojim se predviđa probno razdoblje nije konačno sklopljen zbog čega se status trgovačkog zastupnika još ne može primjenjivati. Prema ustaljenoj sudskoj praksi suda koji je uputio zahtjev, trgovački se zastupnik tijekom cijelog trajanja eventualnog probnog razdoblja ne može pozivati na prava koja su mu dodijeljena Direktivom 86/653.

32. DTT stoga tvrdi da se, u nedostatku zabrane odredbe o probnom razdoblju u Direktivi 86/653, status trgovačkog zastupnika ne može primijeniti zbog pravnih učinaka koje, prema nacionalnom pravu, ima to probno razdoblje. U tom okviru DTT tvrdi da ni Direktiva 86/653 ni sudska praksa Suda, koje su s tim povezane, ne upućuju na eventualno probno razdoblje i da ga stoga stranke ugovora o trgovačkom zastupanju mogu odrediti u skladu s pravom Unije.

33. Međutim, valja podsjetiti na to da se, što se tiče prava Unije, na temelju članka 288. stavka 3. UFEU-a, Direktivom 86/653 propisuje samo rezultat koji je potrebno postići, dok se nacionalnim tijelima prepušta odabir oblika i metoda postizanja tog rezultata. Kao što proizlazi iz njezine druge i treće uvodne izjave i sudske prakse Suda, cilj te direktive osobito je zaštititi trgovačke zastupnike u odnosu na njihove nalogodavce [14]. U tom pogledu valja istaknuti da je Sud u više navrata naglasio prisilni karakter sustava odštete predviđenog člankom 17. do 19. Direktive 86/653 [15], čiji je cilj, u vezi s pravilima navedenima u člancima 14. do 15. te direktive [16], dopuniti sustav zaštite trgovačkih zastupnika uspostavljen tom direktivom [17]. Osim toga, Sud je pojasnio da pravila odštete navedena u člancima 17. i 18. te direktive imaju odlučujuću važnost jer definiraju razinu zaštite za koju zakonodavac Unije smatra da ju je razumno dodijeliti trgovačkim zastupnicima u okviru uspostave jedinstvenog tržišta [18]. Iz toga proizlazi da odredbe nacionalnog prava trebaju doprinijeti postizanju glavnog cilja Direktive 86/653, a to je da se trgovačkom zastupniku osigura visoka razina zaštite.

34. Međutim, Direktiva 86/653 ne sadržava nikakvu napomenu u pogledu eventualnog probnog razdoblja. Sve dok se u pravu Unije ne odluči o njegovoj dopuštenosti, bit ću sklon smatrati, kao i DTT, francuska i njemačka vlada i Komisija, da je odredba o tom razdoblju u načelu obuhvaćena ugovornom slobodom stranaka. Međutim, s obzirom na postizanje cilja usklađivanja iz Direktive 86/653, ne treba biti moguće da se primjena potonje direktive i koristan učinak pravâ koja su njome dodijeljena odbiju zbog pravnih učinaka koje ima probno razdoblje u nacionalnom pravu. Drugim riječima, primjenjivost obvezujućih pravila Direktive 86/653 ovisila bi o nacionalnom pravu [19].

14 Presuda od 23. ožujka 2006., Honyvem Informazioni Commerciali (C-465/04, EU:C:2006:199, t. 19.)

15 Presuda od 9. studenoga 2000., Ingmar (C-381/98, EU:C:2000:605, t. 21.)

16 Naime, sve se prethodno navedene odredbe nalaze u poglavlju IV. Direktive 86/653, naslovljenom „Sklapanje i raskid ugovora o zastupanju”.

17 Vidjeti moje mišljenje u predmetu Marchon Germany (C-315/14, EU:C:2015:585, t. 24.).

18 Presuda od 17. listopada 2013., Unamar (C-184/12, EU:C:2013:663, t. 39.)

19 Osim toga, može se postaviti pitanje je li nužno da se propiše probno razdoblje u slučaju da se njime ne ublažuju uvjeti raskida ugovora skraćivanjem roka za davanje obavijesti, s obzirom na to da se raskid ne treba obrazložiti u svim slučajevima.

Učinci probnog razdoblja na članak 17. Direktive 86/653

35. Stoga valja razmotriti moguće učinke probnog razdoblja na pravo trgovačkog zastupnika na naknadu u skladu s člankom 17. Direktive 86/653 i odrediti ograničenja koja će se eventualno primijeniti na te učinke u pogledu obvezujućih pravila te direktive.

36. Područje primjene i doseg članka 17. Direktive 86/653 trebaju se odrediti vodeći računa o njezinu tekstu, kontekstu i ciljevima [20]. U tom pogledu valja istaknuti da, prema sudskoj praksi Suda, pri tumačenju članka 17. Direktive 86/653 treba uzeti u obzir cilj koji se njome želi postići i sustav koji se njome uspostavlja [21].

Tekst direktive 86/653

37. Kako bi se tumačila ta odredba, najprije valja uputiti na njezin tekst. U skladu s člankom 17. stavkom 1. Direktive 86/653, države članice poduzimaju neophodne mjere kako bi osigurale da trgovački zastupnik, „nakon raskida ugovora o zastupanju", bude obeštećen, odnosno da mu se nadoknadi pretrpljena šteta. Raskid ugovora o zastupanju stoga je uvjet pod kojim se to pravo daje trgovačkom zastupniku. Do toga dolazi kada stranke prestanu izvršavati ugovorne obveze, odnosno obostrane obveze.

38. Takav učinak nastaje kada stranka odluči, pod ublaženim uvjetima, ako je potrebno [22], raskinuti ugovor o trgovačkom zastupanju u probnom razdoblju. Kao što sam već naglasio, cilj odredbe o probnom razdoblju jest olakšati raskid ugovora kako stranka više ne bi bila njime vezana za suugovaratelja koji ne ispunjava njezina očekivanja. Isto tako, ne treba smatrati da izvršenje ugovora o trgovačkom zastupanju započinje tek po isteku probnog razdoblja.

39. U tom pogledu tekstu više odredbi Direktive 86/653, uključujući njezin članak 17., protivi se to da se probno razdoblje u nacionalnom pravu tumači kao razdoblje tijekom kojeg izvršenje ugovora o zastupanju još nije započelo te da stoga status trgovačkog zastupnika nije primjenjiv. U skladu s člankom 1. stavkom 1., Direktiva 86/653 primjenjuje se na zakone koji uređuju odnose između trgovačkih zastupnika i njihovih nalogodavaca, pri čemu je trgovački zastupnik posrednik koji, među ostalim, ima stalno ovlaštenje za posredovanje pri prodaji ili kupnji robe u ime druge osobe. Slijedom toga, odnos između trgovačkog zastupnika i njegovog nalogodavca u smislu Direktive 86/653 postoji od trenutka kada je ugovor čiji je cilj da jedna ugovorna strana prodaje ili kupuje robu u ime druge strane sklopljen neovisno o tome je li se ta djelatnost obavljala tijekom probnog razdoblja ili nije.

40. Na temelju njezina članka 1., zaštita koja se dodjeljuje Direktivom 86/653 obvezujuća je od sklapanja ugovora te se ne može isključiti nikakvim ugovornim uređenjem koje su dogovorile stranke, kao što je navedeno u članku 19. te direktive, kojim se pojašnjava da stranke ugovora o trgovačkom zastupanju ne mogu odstupati od članaka 17. i 18. te direktive na štetu trgovačkog zastupnika. Stoga se u nacionalnom pravu taj ugovor ne može drukčije kvalificirati nego kao ugovor o trgovačkom zastupanju. Do isključenja iz područja primjene prava Unije ne može doći.

20 Presuda od 16. travnja 2015., Angerer (C-477/13, EU:C:2015:239, t. 26. i navedena sudska praksa).

21 Vidjeti osobito presudu od 3. prosinca 2015., Quenon K. (C-338/14, EU:C:2015:795, t. 21. i navedenu sudsku praksu).

22 Ali koji nisu ublaženi u odnosu na obvezujuće odredbe Direktive 86/653.

41. Osim toga, valja napomenuti da se „stalna” obveza trgovačkog zastupnika koja se zahtijeva člankom 1. stavkom 2. Direktive 86/653 ne može dovesti u pitanje donošenjem odredbe o probnom razdoblju. Cilj je tog uvjeta isključiti iz područja primjene Direktive 86/653 jedini nalog koji se ne odnosi ni na jedan drugi posao u budućnosti [23]. Osim toga, mogućnost da se raskine ugovor ne dovodi u pitanje stalnost obveze jer je dovoljno da je trgovački zastupnik *dužan* izvršavati jednu stalnu zadaću čak u slučaju u kojem ne ispunjava tu dužnost zbog toga što je nalogodavac raskinuo ugovor. Iz toga proizlazi da se probnim razdobljem ne nastoji, u normalnim okolnostima, stvoriti isključivo privremenu situaciju. Stoga ne treba smatrati da kratko probno razdoblje ne ulazi u područje primjene mehanizma obeštećenja predviđenog člankom 17. Direktive 86/653 jer tada odnos ne bi bio „stalni”. Na temelju funkcije navedenog mehanizma i cilja Direktive 86/653, sustav je primjenjiv ako se raskidom ugovora trgovačkom zastupniku može nanijeti gospodarska šteta.

42. Stoga valja smatrati da raskid ugovora u probnom razdoblju dovodi, kao i u slučaju ugovora na neodređeno vrijeme, *ƒ*do „raskida” u smislu članka 17. Direktive 86/653 obilježenog istekom glavnih ugovornih obveza.

Opća struktura direktive 86/653

43. Taj je zaključak potkrijepljen sustavnim tumačenjem članka 17. Direktive 86/653. Probno se razdoblje ne odnosi na obveze koje proizlaze iz ugovora, nego na uvjete njegova raskida. Stoga je obuhvaćeno istom kategorijom pravila kao što su ona navedena u člancima 14. i 15. Direktive 86/653 kojima se uređuje sklapanje i raskid ugovora o zastupanju. Dok ugovor na određeno vrijeme završava po isteku njegova trajanja, ugovor na neodređeno vrijeme može se raskinuti davanjem obavijesti. Isto vrijedi za ugovor koji sadržava probno razdoblje, jedina je razlika da se uvjeti raskida mogu, po potrebi [24], ublažiti. Međutim, mehanizam i učinci raskida ostaju isti.

44. Za sve slučajeve koji se odnose na raskid ugovora predviđene u člancima 14. i 15. Direktive 86/653, njezinim člankom 17. jednako se utvrđuje jedinstveni mehanizam odštete nakon raskida ugovora o zastupanju. Tako iz opće strukture Direktive 86/653 proizlazi da se taj sustav primjenjuje bez obzira na postupak koji je doveo do raskida ugovora.

45. Osim toga, probno razdoblje nije navedeno među iznimkama od primjenjivosti mehanizma obeštećenja taksativno nabrojanima u članku 18. Direktive 86/653. U skladu s tom odredbom, obveza plaćanja naknade iz članka 17. te direktive ne nastaje u tri slučaja, odnosno, na prvom mjestu, ako je došlo do propusta koji se može pripisati trgovačkom zastupniku i kojim se opravdava raskid ugovora o zastupanju bez otkaznog roka na temelju nacionalnog prava, na drugom mjestu, ako je trgovački zastupnik raskinuo ugovor o zastupanju i na trećem mjestu ako trgovački zastupnik, sporazumno s nalogodavcem, svoja prava i obveze iz ugovora o zastupanju prenese na drugu osobu. Raskid ugovora u probnom razdoblju nije obuhvaćen nijednom od tih kategorija. Osim toga, Sud je već imao priliku podsjetiti da iznimke od pravila iz članka 17. Direktive 86/653, nabrojane u članku 18. te direktive, treba usko tumačiti [25] te da se stoga ne mogu proširiti na novu kategoriju kao što je raskid ugovora u probnom razdoblju.

23 Vidjeti u tom smislu presudu od 16. ožujka 2006., Poseidon Chartering (C-3/04, EU:C:2006:176, t. 25. i 26.), u kojoj je Sud prije svega smatrao da je broj poslova koje je sklopio zastupnik relevantni kriterij za određivanje trajnosti ovlaštenja. Slično tome, vidjeti Rott-Pietrzyk E., „Komentarz do Dyrektywy Rady nr 86/653 z 18 grudnia 1986 roku w sprawie harmonizacji praw państw członkowskich dotyczących niezależnych agentów handlowych”, Problemy Prawne Handlu Zagranicznego, Uniwersytet Śląski, t. 19/20, 2000., str. 245.

24 Ali koji nisu ublaženi u odnosu na obvezujuće odredbe Direktive 86/653.

25 Presuda od 28. listopada 2010., Volvo Car Germany (C-203/09, EU:C:2010:647, t. 42.)

Cilj Direktive 86/653

46. U pogledu svrhe Direktive 86/653, kao što je navedeno u točki 33. ovog mišljenja, iz predmetnog sustava obeštećenja proizlazi da se njime isključuje svako tumačenje članka 17. navedene direktive koje bi se moglo pokazati štetnim za trgovačkog zastupnika [26]. Što se tiče načina na koji sud koji je uputio zahtjev primjenjuje članak 17. Direktive 86/653, u slučaju raskida ugovora o trgovačkom zastupanju tijekom ugovorenog probnog razdoblja, priznavanje odredbe o takvom razdoblju ne može dovesti do toga da trgovački zastupnik izgubi prava koja ima na temelju primjene članka 17. Direktive 86/653. Iz toga proizlazi da ne treba načelno isključiti sva prava trgovačkog zastupnika na odštetu na temelju sustava uspostavljenog člankom 17. Direktive 86/653 ako do raskida ugovora o trgovačkom zastupanju dođe u probnom razdoblju koje je njime propisano.

47. Prisilni karakter mehanizma zaštite prava trgovačkog zastupnika potvrđen je člankom 19. Direktive 86/653 kojim se strankama zabranjuje da odstupaju od članaka 17. i 18. iste direktive na štetu trgovačkog zastupnika [27]. Međutim, uređenje ugovora kojim se predviđa probno razdoblje tijekom kojeg se sustav uspostavljen člancima 17. i 18. Direktive 86/653 ne može primjenjivati očito je jednako takvom odstupanju.

48. Osim toga, i kao što su to pravilno istaknule njemačka vlada i Komisija, neprimjena mehanizma odštete predviđenog člancima 17. i 18. Direktive 86/653 jednostavnim uvođenjem probnog razdoblja dovela bi do zlouporaba. Postoji opasnost da bi se time poticalo nalogodavce da zaobilaze pravila koja se odnose na zaštitu trgovačkog zastupnika predviđanjem dugih probnih razdoblja po čijem se isteku trgovačkom zastupniku ne bi trebala platiti nikakva naknada za poslove u kojima je posredovao za nalogodavca.

49. Ta bi posljedica dvojako bila protivna obvezujućim odredbama Direktive 86/653, odnosno odbijanje plaćanja bilo kakve naknade u slučaju raskida ugovora o trgovačkom zastupanju u probnom razdoblju dovelo bi do toga da se broj iznimaka od ostvarivanja dodijeljenih prava, taksativno nabrojanih u članku 18. Direktive 86/653, poveća,i da se istovremeno razina zaštite predviđena tom direktivom smanji.

50. Naposljetku, primjenjivost mehanizma obeštećenja predviđenog člankom 17. Direktive 86/653 od početka probnog razdoblja ne dovodi do toga da se odnos trgovačkog zastupanja nikada ne može prekinuti bez plaćanja odštete te da se stoga interesi nalogodavca ne uzimaju dovoljno u obzir. Naime, člankom 17. stavkom 2. točkom (a) Direktive 86/653 predviđa se obvezno i bez preliminarnog prigovora plaćanje novčane naknade, ali isključivo „ako i u mjeri u kojoj" je djelovanje trgovačkog zastupnika dovelo do značajnog razvoja poslovnih odnosa nalogodavca na način da on nastavlja ostvarivati korist i nakon raskida ugovora o zastupanju. Osim toga, uzimajući u obzir sve okolnosti, plaćanje te odštete treba biti pravično [28]. U tom pogledu treba podsjetiti, kao što je utvrđeno u točki 26. ovog mišljenja, da sustav odštete ima narav naknade na temelju uspješnosti trgovačkog zastupnika. Slijedom toga, ako se u skladu s tim kriterijima mora dodijeliti odšteta, činjenica da je ugovor bio raskinut tijekom probnog razdoblja nije dovoljna da bi se odbilo plaćanje naknade. Naposljetku, raskid ugovora o zastupanju u probnom razdoblju može imati isti učinak kao i raskid ugovora na neodređeno vrijeme, odnosno gospodarsku štetu. Suprotno tome, ako se uvjeti navedeni u članku 17. stavcima 2. i 3. Direktive 86/653 ne ispune, trgovačkom se zastupniku ne treba dodijeliti nikakva odšteta, bez obzira na to je li do raskida ugovora došlo u probnom razdoblju ili ne. To također proizlazi iz činjenice da se sustavom odštete ne nastoji sankcionirati raskid ugovora, nego obeštetiti zastupnika za ranije pružene usluge koje će i dalje imati učinak na buduće poslove nalogodavca.

26 Presuda od 26. ožujka 2009., Semen (C-348/07, EU:C:2009:195, t. 21.)

27 Vidjeti i presudu od 9. studenoga 2000., Ingmar (C-381/98, EU:C:2000:605, t 22.).

28 Presuda od 28. listopada 2010., Volvo Car Germany (C-203/09, EU:C:2010:647, t. 44.).

Zaključak

51. S obzirom na sva prethodna razmatranja, predlažem Sudu da na prethodno pitanje koje je postavio Cour de cassation (Kasacijski sud, Francuska) odgovori kako slijedi:

Direktivu Vijeća 86/653/EEZ od 18. prosinca 1986. o usklađivanju prava država članica u vezi samozaposlenih trgovačkih zastupnika treba tumačiti na način da se njezin članak 17. primjenjuje ako do raskida ugovora o trgovačkom zastupanju dođe u probnom razdoblju koje je njime propisano.